

**JAMOAT BIRLASHMALARINING HOKIMIYAT ORGANLARI BILAN
HAMKORLIKNING AHAMIYATI**

KARAMOV MAMASHARIF JAMILOVICH

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi

2-son Toshkent akademik litseyi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mahalliy davlat hokimiyati organlarining qonunga zid, fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining huquq hamda manfaatlarini buzadigan qarorlarini haqiqiy emas deb topish va uning oqibatlarini qo‘llashning fuqarolik huquqiy tartibga solinishi tahlil qilingan. “Xususiy-huquqiy” davlatning boshqaruv shaklida huquq subyektlariga erk-muhtoriyatning ko‘proq berilishi bilan, ularning fuqarolik huquqlarini himoya qilish usullari ham doimiy takomillashib borishni talab etadi. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlarini haqiqiy emas deb topish va uning oqibatlarini qo‘llash ham fuqarolik huquqlarini himoya qilishning muhim usuli bo‘lib, uning ahamiyatini sud amaliyotida bunday turdagi ko‘rilgan ishlar sonidan ham bilib olish mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining rasmiy statistikasiga ko‘ra Respublikamiz hududida 1 yil davomida hokim qarorlarini haqiqiy emas deb topishga doir 2992 ta ish ko‘rilgan bo‘lib, ulardan 1255 tasi fuqarolik huquqi subyektlari foydasiga haqiqiy emas deb topilgan. Tadqiqot davomida ushbu himoya usulini fuqarolik huquqiy tartibga solish va uni takomillashtirish istiqbollari muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: *fuqarolik huquqiy tartibga solish, “xususiy-huquqiy” boshqaruv, fuqarolik huquqiy javobgarlik, haqiqiy zarar, boy berilgan foyda, restitutsiya.*

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ
ПРОЦЕДУРЫ ПРИЗНАНИЯ РЕШЕНИЙ МЕСТНЫХ ОРГАНОВ
ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ НЕСАМОСТОЯТЕЛЬНЫМИ
АННОТАЦИЯ**

В данной статье проводится анализ гражданско-правового регулирования признания недействительными решений органов местного самоуправления, нарушающих закон и нарушающих права и интересы участников гражданско-правовых сделок, и применения его последствий. При большей самостоятельности субъектов права в «частноправовой» форме правления методы защиты их гражданских прав также требуют постоянного совершенствования. Признание решений органов государственной власти на местах недействительными и применение их последствий также является важным способом защиты гражданских прав, и его значение видно из количества

таких дел в судебной практике. По официальной статистике Верховного суда Республики Узбекистан за 1 год на территории нашей Республики рассмотрено 2 992 дела о признании недействительными решений акимов, из них 1 255 признаны недействительными в пользу субъектов гражданского права. В ходе исследования обсуждаются вопросы гражданско-правового регулирования данного способа защиты и перспективы его совершенствования.

Ключевые слова: *гражданско-правовое регулирование, «частноправовое» хозяйствование, гражданско-правовая ответственность, реальный ущерб, упущенная выгода, реституция.*

KIRISH

Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali nazorat choralari oʻrnatish, fuqaro va tadbirkorlik subyektlarining maʼmuriy sudlarda mahalliy davlat hokimiyati qarorlari ustidan berilgan shikoyatlarni koʻrib chiqish tizimini takomillashtirish hamda tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlarni yaratish, xususiy mulk daxlsizligi va himoyasi kafolatlarini kuchaytirish, mahalliy davlat hokimiyati organlarining qonunga zid boʻlgan qarorlari natijasida mulkdorning buzilgan huquqlarini tiklashning moliyaviy mexanizmlarini qoʻllash mazkur sohada vujudga kelgan munosabatlarni fuqarolik-huquqiy tartibga solinishini talab qiladi.

Qolaversa, fuqarolik-huquqiy munosbatlar keng qamrovga ega ekanligi inobatga olinsa, davlat hokimiyati organlarining qonun hujjatlariga muvofiq boʻlmagan, tashkilotlar va fuqarolarning huquqlari va qonun bilan qoʻriqlanadigan manfaatlarini buzadigan hujjatlarini haqiqiy emas deb topish hamda uning oqibatlarini fuqarolikhuquqiy tartibga solishning nazariy va amaliy masalarini hal qilish muhim sanaladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022 — 2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida”gi PF-60-sonli Farmonining 2-ilovasida 2022 — 2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasini “Inson qadrini ulugʻlash va faol mahalla yili”da amalga oshirishga oid Davlat dasturida Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini oʻrnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik subyektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish yoʻlida Sudlar tizimida “yagona darcha” tamoyilini keng joriy etish maqsadida arizalarni sudga taalluqliligidan qatʼiy nazar qabul qilish va vakolatli sudga yuborish hamda muayyan ish doirasida barcha huquqiy oqibatlarni hal qilishni taʼminlash tizimini joriy etish Ustuvor yoʻnalishida Davlat idoralari tomonidan yetkazilgan zararni qoplash va boshqa huquqiy oqibatlarga oid masalalarni hal qilish boʻyicha maʼmuriy sudlar vakolatini aniq belgilash nazarda tutilgan. Umuman olganda,

mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlarini haqiqiy emas deb topish, davlatning ijro hokimiyati organlari tuzilmasi va faoliyati doirasi, ularning fuqaro va tadbirkorlik subyektlari bilan bo'ladigan ijtimoiy munosabatlari ko'lami bevosita ma'muriy huquq sohasi bilan bog'liqdir. Shu o'rinda ta'kidlash o'rinliki, ma'muriy-huquqiy munosabatlarning asosiy ishtirokchilaridan biri bo'lgan ma'muriy organlar (vazirliklar, davlat qo'mitalari, agentliklar, inspeksiyalar, hokimliklar va h.k)ning xo'jalik yurituvchi subyektlar bilan turli xil shartnomaviy-huquqiy munosabatlarga kirishadi. Ma'muriy organlar ham yuridik shaxs sifatida mulkiy va boshqa tUSDagi javobgarligi bilan sud da'vogar va javobgar sifatida ishtirok etib, o'z huquq va manfaatlarini himoya qilish maqomiga egadir. Ma'muriy va fuqarolik huquqi sohalarining tutashgan joylarida ushbu ijtimoiy munosabatlar inson huquq va qonuniy manfaatlarini ustunligi prinsipi nuqtai nazaridan fuqarolik huquqi bilan tartibga solinadigan munosabatlar doirasiga taalluqlidir 2 . Ushbu holatlar ma'muriy huquqiy munosabatlarning fuqarolik huquqiy munosabatlar bilan o'xshash va aloqador jihatlari mavjud ekanligidan dalolat berar ekan, hokimiyat organlarining qarorlarini haqiqiy emas deb topishda fuqarolik-huquqiy jihatlarni e'tibor qaratish muhimdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Aksariyat davlat boshqaruvi munosabatlari ommaviy (ma'muriy) huquq bilan, ba'zi birlari esa fuqarolik huquqi bilan tartibga solingandir. Shu sababli, davlat boshqaruvini mustaqil («suveren») davlat boshqaruviga va «xususiy-huquqiy» (fuqarolik-huquqiy) shakldagi davlat boshqaruviga bo'lish mumkin. Bu boshqaruv ko'rinishlari turli huquqiy shakllar bilan amalga oshiriladi³ . Davlat organlari deganda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2003-yil 9- dekabrda PF-3358-sonli Farmoni⁴ bilan tasdiqlangan Respublika davlat boshqaruvi organlari ro'yxatida ko'rsatilgan vazirliklar, davlat qo'mitalari, agentliklar, qo'mitalar, markazlar, inspeksiyalar va ularning hududiy organlari, «Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga 5 muvofiq mahalliy ijroiya hokimiyati organlari (viloyat, tuman va shahar hokimliklari) va huquqiy oqibat keltirib chiqaruvchi hujjatlar qabul qilish vakolatiga ega bo'lgan boshqa organlar tushuniladi. Fuqarolik qonunchiligi bilan tartibga solinadigan munosabatlar O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 2-moddasida belgilab qo'yilgan. Unga ko'ra, fuqarolik qonunchiligi fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining huquqiy holatini, mulk huquqi va boshqa ashyoviy huquqlarning, intellektual faoliyat natijalariga bo'lgan huquqlarning vujudga kelish asoslarini hamda ularni amalga oshirish tartibini belgilaydi, shartnoma majburiyatlari va o'zga majburiyatlarni, shuningdek boshqa mulkiy hamda u bilan bog'liq shaxsiy nomulkiy munosabatlarni tartibga soladi. Bir tarafning ikkinchi tarafga ma'muriy bo'ysunishiga asoslangan mulkiy munosabatlarga, shu jumladan soliq, moliyaviy va boshqa ma'muriy munosabatlarga nisbatan fuqarolik qonunchiligi qo'llanilmaydi, bundan qonunchilikda nazarda tutilgan hollar mustasno⁶

. Shu bilan birga, da'vo muddati, davlat organlari o'rtasidagi o'zaro fuqarolikhuquqiy munosabatlarda ham mavjud bo'ladi. Biroq, ushbu holatlarda da'vo muddatini qo'llash mulkiy huquqlarni aniqlash, da'vo qilish orqali buzilgan huquqlarni tiklash juda qiyin kechadi. Zero, davlat organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar deyarli barcha holatlarda fuqarolik-huquqiy me'yorlar bilan emas, ma'muriy-huquqiy me'yorlar bilan tartibga solinadi. Fuqarolik huquqining muhofazalovchi vazifasi, birinchi navbatda, fuqarolik muomalasi ishtirokchilarining mulkiy manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, buzilgan huquqlarni tiklash yoki yetkazilgan zarar o'rnini qoplash yo'llari bilan amalga oshiriladi.

XULOSA

Yuqoridagi normalardan kelib chiqib aytish mumkinki, Mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlarini haqiqiy emasligi ma'muriy sudlar sudloviga taalluqli bo'lib, ularni bekor qilishda vujudga kelgan fuqarolik-huquqiy munosabatlar hal qilishda qonunchiligimizda bo'shliqlar mavjud hamda sohada amaliyot aniq yo'lga qo'yilmagan. Shu sababli, Mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlarini haqiqiy emas deb topishda hamda fuqarolik-huquqiy munosabatlar hal qilish chegarasini belgilash va ularni tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni
2. "Xususiy mulkni himoya qilish va mulkdorlar huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni
3. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi
4. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi
5. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi